

KÖNYVISMERTETÉS.

Horváth János egyetemi előadásai.

Csokonai. 84 l. — *Kisfaludy Sándor.* 84 l. — *Kisfaludy Károly.* 81 l. — *Katona József* 103 l. — *Kisfaludy Károly évtizede.* 74 l. Budapest, Kókai, 1936. 8-r.

Egyetemi tanárok irodalomtörténeti előadásai Gyulai Pál óta litografált jegyzetekben öröklődnek át nemzedékről nemzedékre, gyorsan feledésbe merülve. Korábban Toldy Ferenc jelentette meg előadásainak egy részét (két kötetben, amelyek németre is lefordítottak) s bizonyára nagy kára tudományunknak, hogy az ő példája nem talált követőkre. Az egyetemi előadások kutató-nevelő munkájában mutatják be a tanártudóst, problémákat megoldatlanul is láttatnak és közelebb hozzák az olvasóhoz az igazságot viaskodó embert. Hogy csak egy példát említsek: Riedl Frigyes nagyhatású életművéről vajmi csonka képünk volna, ha nem maradtak volna ránk egyetemi előadásainak jegyzetei, melyek még ma is élénken élénk varázsolják szuggesztív tudós és emberi egyéniségét.

Horváth János másfélévtizedes egyetemi tanári működése alatt nem engedte meg, hogy előadásairól litografált jegyzetek készüljenek, pedig kevés tudósnak volt valaha is egyetemi katedrán annyi új mondanivalója, mint neki. S amit valószínűleg el kívánt kerülni, azt annál hathatósabban mozdította elő: irodalomfelfogása, gondolatai, szemléletei, új adatai eltorzított formában tűntek fel mind gyakrabban tanítványai műveiben, az eredetiség igényével és szándékolt látszatával. Legelőbb ideje volt, hogy a mester maga is megszólaljon a szélesebb nyilvánosság előtt.

Most öt füzetben adta ki előadásainak egy részét, négy írói arcképet (Csokonai, Kisfaludy Sándor, Katona József, Kisfaludy Károly) és Kisfaludy Károly írói körének rajzát. Az öt nagyon is szerény külsejű füzet — mind-megannyi érték — mintegy jelképe a tudós szerző egyéniségének, aki elhárítván magától minden külső díszet, visszavonulván minden közéleti szerepléstől, csak tudományának és tanítványainak él. Ez az öt füzet, ha tartalmát nézzük, díszkötésbe kíváncznék, előkelő könyvtárak díszeül, de a szerző tanítványainak szánta. Azért jelentette meg őket ilyen igénytelen külsőben, hogy olcsók legyenek, terjedjenek és gazdagítsák a fiatal tanár-nemzedéket.

Mind a négy írói arcképben ugyanazt az egységes szerkezetet találjuk: a költő külső életkörülményeinek rövid, de emlékezetbe vésődő rajza után (szinte «vezérszavakban», amint ezt Riedl is szerette), részletesen jellemzi a költő egyéniségét és megjelöli helyét a magyar irodalmi fejlődésben. Mindez teljesen újszerűnek hat és oly végérvényesnek, mint egykor

Gyulai ítéletei Vörösmartyról és Petőfiről. A harmadik rész a költői művek külső történetével (előzményeikkel, megírásuk, kiadásuk, fogadtatásuk körülményeivel, hatásukkal), a negyedik a művek esztétikai elemzésével foglalkozik. Horváth János tudós lelkiismeretessége mellett természetes, hogy — ismervén és felhasználván az egész vonatkozó tudományos irodalmat — mindenkor és mindenütt az eredeti forrásokat kutatja fel és a tárgyalt íróknak minden művét elolvassa. Oly követelmény, mely ifjabb tudósainknál mind inkább feledésbe merül (akiknél az alapos tárgyismeretet az «intuición» pótolja), de az elmúlt évtizedekben sem volt mindig divatos. Így rögződtek meg az irodalmi köztudatban ítéletek Toldy, Gyulai és Beöthy nyomán, sokszor torz formában. Az elmúlt század irodalomtörténetírása szerette pl. költőinket bizonyos tragikus gloriolával (a félreértett magyar zseni!) bemutatni: Katonát mint csalódott lángészt, aki búskomoran menekül száraz aktái mögé, míg a korai halál meg nem váltja lelki szenvedéseitől; Kisfaludy Károlyt, a nyomorgó költőt, akit a kegyetlen apa száműz és kitagad; Horváth Jánostól megtudjuk, hogy Katona örömmel fogadta el a kecskeméti állást, jól érezte magát szülővárosában, ahol mint költő, tisztviselő, ember és agilis bárlendező (!) egyaránt közszerzetnek és tiszteletnek örvendett. Kisfaludy Károlyban pedig megismerjük a könnyelmű bohémot, akit a szigorú apa szeretett volna ugyan valami «rendes» foglalkozásra kényszeríteni, de ki nem tagadott, sőt állandóan segített. Érdekes új adatokat tudunk meg Csokonai életéről, Kisfaludy Sándor ihlető szerelmeiről s főleg Katona József és Kisfaludy Károly viszonyáról, melyet — mindkét írói sorsra döntő hatásában — Horváth János kutatott fel elsőnek. Hogy mennyire kiterjed a tudós szerző figyelme még oly kis adatra is, azt legjobban utolsó füzeté illusztrálja, melyben Kisfaludy Károly évtizedét tárgyalja. Alig öt íven 29 írórt mutat be, mindegyiket egyéniségének és szerepének plasztikus jellemzésével, köztük a «nemzetül író magyarokat», akiknek magyar fejlődéstörténeti jelentőségére a korábbi irodalomtörténetírók alig fordítottak figyelmet.

Horváth János tárgyilagos, nemesveretű stílusában hiába keressük a szónokias patoszt, irodalmi előadások szokványos velejáróját, mégis minden szaván érezzük elmélyedő szeretetét, mely irodalmi művelődésünk iránt eltölti. Kisfaludy Sándor nyílt egyéniségét, széleskörű műveltséggel párosult hon-szeretetét, költői jelentőségét, lírikus eredetiségét nyomatékkal tárgyalja, mintegy feleletül ifjú tudósok olcsó gúnyolódásaira a «patriota-költő»-n. Kisfaludy Károly értékét inkább időbeli szerepében, mint költői alkotásaiban látja, de nagy rokonszenvvel rajzolja folytonos törekvését önművelésre, minden könnyelműsége mellett szigorú önkritikáját, mely bizonyára időt-állóbb alkotásokra képesítette volna, ha az élet el nem sietett volna vele. Csokonait, mint a nemzeti irodalom első igazi nagy költőjét, a legvalódiabb magyar rokokó-költőt ünnepli, akiben a tudós érdeklődés költői lángelmével párosult. Különösen érdekes Csokonai világnézetéről írott fejezete, mely egybekapcsolja a költőt korának nagy szellemi áramlataival. A szerző szívehez legközelebb Katona József áll, nyugodt hangja átforrósodik, amikor e magyar lángészről ír. Kongeniális megértéssel taglalja minden munkáját, még elrejtve megjelent prózai írásait is, kimutatja bennük a nagy költő nyomait, aki minden írásával az életmű megalkotását készítette elő. *Bánk*

bánról már köteteket írtak: Horváth János rövid szakaszokba foglalt fejtegetése feltárja előttünk Bánk tragikumának legmélyebb értelmét.

Az öt füzet az egyetemi előadások, a magyar irodalom fejlődéstörténetének egészéből van kiszakítva, mégis állandóan érezzük összefüggésüket. A szerző — bármely kis epizóddal foglalkozik is — mindig maga előtt látja a magyar szellemi fejlődés egységét. S bár világirodalmi tájékozottsággal mutat rá a külföldi szellemi kapcsolatokra, soha nem hagyja el a fénylőbb idegen kedvéért a magyar talajt. Egyszeri, sokszor csak véletlen külföldi hatásnál fontosabb számára a magyar előzmények, a magyar gyökerek és a magyar hatások részletes kimutatása.

Nyelve — a bevezető szavak szerint — él «az élő szó csiszolatlan szabadságával». A szöveg rácáfol erre az állításra. Gyulai Pál óta nem írtak ilyen tömör és mégis világos, egyszerű és mégis ritmikus magyar prózát, melyben nincs henyé átmenet és minden szónak önálló súlya van.

A magyar irodalomtörténet számára nagy gazdagodást jelent ez az öt füzet. Mégis amilyen örömmel üdvözlöttük őket, olyan aggodalommal is tölt el megjelenésük. Horváth Jánostól várjuk a magyar irodalom fejlődéstörténetét, melynek alapelveit — óriási hatással egész tudományunk újabb kialakulására — évtizedekkel ezelőtt ő állapította meg. Mióta a Magyar Szemle kiadásában két bevezető kötete megjelent (melyek gyökeresen megváltoztatták a magyar középkorról és humanizmusról alkotott képünket), fokozott érdeklődéssel és várakozással tekintünk a következő kötetek elé. Aggodalommal tölt el már most, hogy vajon a tudós szerző — előadásait tanítványai számára füzetekben megjelentetve — nem elégszik-e meg tanítványai örömeivel. Bármennyire megértjük és értékeljük Horváth János szerénységét és visszavonultságát, ő ma már nemcsak hallgatóié, hanem az egyetemes magyar művelődésé, mely joggal várja tőle a teljes életmű folytatását és befejezését.

FARKAS GYULA

Sebestyén Károly: Shakespeare kora, élete, művei. Budapest, Rózsa-völgyi (1936). 8-r. 308 l.

A magyar Shakespeare-kultusz különféle ágaival már másfélszázadnál hosszabb életre tekinthet vissza. A drámák fordításai — megjelenésük és állandó térfoglalásuk a magyar színpadon — és a Shakespeare-ről és műveiről szóló esztétikai és dramaturgiai irodalom párhuzamosan fejlődtek és együttesen a magyar irodalom történetének egyik leggazdagabb speciális fejezetévé lettek. E sorok írójának módjában volt már 1903-ban egy 125 esztendőre terjedő, rendkívül gazdag magyar Shakespeare-irodalom bibliográfiáját és Repertóriumát bemutatni a Budapesti Philologiai Társaságban. Gyűjteménye 1168 önálló címet: 390 Shakespeare-fordítás-kiadványt, 675 Shakespeare-ről és műveiről szóló könyvet és megemlítésre érdemes cikket, kritikát és azonkívül 103 egyéb vegyes Shakespeare-közleményt tartalmazott. Az azóta eltelt évek, negyedfél évtized, a világháború okozta minden gátlás mellett bizonyára ugyanannyit termeltek e téren, amit kéziratban levő bibliográfiánk folytatásául és kiegészítéséül valakinek kötelességszerűen föl kellene dol-